

Nemzeti Társalkodó

Augustus 12dik napján 1834.

Észrevételek az úgy nevezett Erdélyi Gazdaságról.

Minekelőtte ezen tárgyról észrevételeimet eléadnám tudni kell, mit lehet érteni azon képzetről melyet *Gazdaság* névvel fejezünk-ki. *Gazdaság* a' legszorosabb értelemben, egy bizonyos alapokon gyökerezett foglalatosság, mely szerént a' földnek és rajta lévő természetményeknek hasznokat venni igyekszünk hogy az emberi nem életét abbúl fentarthassuk. — Lehet ezen foglalatosság célarányos és igazán hasznos, és akkor azt az *ész alapjain gyökerezett gazdaságnak* nevezhetjük; lehet a' célnak meg nem felelő foglalatosság, és akkor *pusztító és cél elleni foglalatosságnak* álíthatjuk, mely két kifejezést *rationalis és nem rationalis gazdaság* (*Rationelle und Irrationelle Landwirtschaft*) névvel fogok ezentul rövidség okáért használni. —

Bizonyos környülállásokban, a' leg egyszerűbb és a' természet munkálkodásaihoz legközelitőbb gazdálkodás módja lehet a' *legrationalisabb gazdaság*, holott más kör-

nyülálásokban éppen ezen gazdálkodás módja a' legcéleránytalanabb gazdaság lehetne; úgy sokszor a' legmesterségesebb gazdaság módja, lehet a' legcélelőbb foglalatosság. — Ennél fogva, midőn ezen tárgyat fontolóra akarjuk venni, hogy melyik gazdaság módja célarányos vagy cél ellen való, szorossan meg kell vizsgálnunk a' környülállásokat, melyek közt egyik vagy a' másik gazdaság módja folytattatik, ne hogy oly ítéletet hozzunk, mely ítélet mellett, az ítélet hozó bíró, csak kevés esztendőök lefolyta alatt is már szégyent vallhatna.

Azt álitottam, hogy a' gazdaság egy olyan foglalatosság, mely bizonyos alapokon van gyökerezve; és nem is helytelenül, mert milyen épületet lehet célarányoson alap nélkül felemelni, hogy az hasznára és díszére legyen az emberi nemnek, csak egy öszszevissza hánt vetett zavar kerülne az alap nélkül való foglalatosságból, melyből végső romlás háromolna az emberi nemre. — Ebben a' tárgyban is mint minden más valódi erő kifejítő mívben a' tapasztalás volt előjáró tanítónk hogy megkülönböztessük a' jót a' rosztól, a' hasznost az ártalmastól, és csak azon gazdaság módját bizonyított-bé a' tapasztalás jó és célerányosnak, mely az emberi nem jóllétit és ez által boldogságát ezközi. Boldogító sűgárait terjeszti ezen foglalatosság az emberi nemre, mert ez a' népesedésnek fő oka, ez a' míveknek alapja, az erőmíveknek, kereskedésnek, szép tudományok-

nak és elmetehetségeknek kifejtő rúgója. — Pusztá lenne a' föld — ha azt az ember oktatattván a' természet példája által, nem mivelné, árvák az ő lakossai, ha a' haszon nélkül való foglalatosságban erejek ellankadna, elcsüggedne.

Ezen képzetből kiindúlva, majd minden országnak, vagy külön szakadott polgári társaságnak az ő természeti fekvéséhez, éghajlatjához és szokásaihoz képest van bizonyos gazdálkodás módja, az az, némely külön alapokon gyökerezett gazdaságbeli foglalatossága, melynek főmérője, tudni illik, hogy vallyon czélarányos é, vagy nem, leginkább az ő boldog, vagy szerencsétlen sanyarú állapotja. — Ha ehez a' mérőhöz hasonlítjuk az országoknak külön gazdaság módjaikat, csak hamar kitetszik, hogy melyik polgári társaság' gazdaság-módja a' legczélarányosabb és ennél fogva legboldogabb. — És így tünnek-fel előttünk a' nevekről esmeretes gazdasági módok az *ángol, hollandiai, németalföldi, helvétziai; magyar* vagy netalántán *erdélyi* gazdasági módok. Ez az utolsó gazdaságbeli mód, czélja mostani értekezésnek, és itt akaratom ellen, de az elmékedésnek természetes útján az a' két kérdés adja magát elő vizgálatul:

1ször Van é erdélyi mód alatt esmeretes gazdaságbeli foglalatosság, — ha van:

2ször Czélarányos é? a' környülálásokhoz képest, vagy csak azért ragaszkodnak egy

egész ország birtokossai ahhoz, mert régibb szokásoknál fogva, ha bár káros is, attól eltávolozni nem akarnak.

Az első kérdésre nézve bátor vagyok egész kinyílt szívvel előadni, hogy ha a' dolgot jól vizsgáljuk, egy gazdaság-módját sem volna szabad a' polgari társaság neveiről származtatni és azt azzal bélyegezni, mert így erőssen hibás képzetekre szorítottunk, midőn egy országban némelykor többféle oly gazdasági módok vagy formák vannak divatban, melyek összevéve eszközlik a' nemzeti boldogságot. Így p. o. egy országban, egy rész váltógazdasággal, más három fordulóvali gazdaság-móddal, ugyan más úgy nevezet puszta gazdasággal él, 'satöbbi; — de minthogy minden rész a' környülállásokhoz képest a' legcélszerűsabb módot választotta, és ennel fogva az egész boldog, — azt igazság szerint nem nevezhetjük burkus, spanyol vagy mexicói gazdaság-módjának, hanem ez vagy amaz országra nézve legcélszerűsabbnak, és ebből a' szempontból véve, azt kellene az első kérdésre felelnem, hogy igazán mondva *erdélyi gazdaság* nincs; de tegyük fel, hogy Erdélyben egy bizonyos 's más országokban elő nem forduló gazdaság módja lenne divatban, a' mit tagadok, mert Moldova és Oláh- Török és Oroszországoknak nagyobb része ezzel a' móddal él, az a' kérdés támad: valyon milyen alapokon gyökerezett foglalatosság légyen ez?

Tekintsük több esztendőknél lefolyáso-

kat, és fordítsuk hátra szemeinket csak az 1816beli szomoru esztendőnek elmaradott bajtársaira, eszmélkedjünk, felrázatva a' mi álmom képzetinkből, az emberiség mindenféle nyomoruságaira, melyek az emberi nemet oly erőssen sanyargatják, és ezen szomoru jelenésnek okait abban fogjuk feltalálni, hogy azon alapok, a' melyeken az úgy nevezett „erdélyi gazdaság“ gyökerezve van, nem tekintvén azt, a' mit az idők rendkívüli viszontagságainak tulajdonithatunk, ezen országnak mostani nem legkedvezőbb, és inkább szomoru állapotjának kútsejei, és így azokkal a' környülállásokkal nem egyez, melyekbe ezen tartomány helyheztetve van. Sok országoknál boldogabbaknak tekinthetjük mi magunkat, hogy a' minden kimélés nélkül való háboru zajjai, melyek oly sok szép országoknak mezeit rontották, lakósait pusztították és elkergették, bennünket sok esztendők óta csak messziről érdekeltek; — és még is mely rettentő különbséggel nézünk azon nemzetekre, melyek ily rémitő történeteken mentenek keresztül, midőn ők mint a' feniksz hamvaikból kivergődnek, új erőre kapnak, mi pedig rettentő sanyarusággal a' földmivelő népet is alig tudjuk tartani, és mintegy rák módjára vissza felé sietünk. — „Nincs kereskedésünk, nincs pénzünk“ azt panaszoljuk, mert nincs természetményünk nincs tehát belőle jövedelmünk; — de nem azon kezdjük hogy természetünk, hanem azon törjük fejünket hogy nincs kereskedésünk,

és ennél fogva ne is természetünk. — Ez a hibás képzet, mely káros befolyással volt ezen országra nézve a' szemes vizsgáló hamar feltalálhatja. — Ez okból származott a' földmivelő népnek, mely egy nemzetnek nagyobb és az igaz emésztő részét teszi, azon elhatározott szándékja, hogy a' régi sőt a' mostani birtokosok példáihoz is ragaszkodva, csak annyit igyekezzenek természeteni, melyel kiérhessék: és így sok szép idejeket henye in-nepléssel-töltvén, csak egy rosz esztendő sanyaru termése miatt is, az éhség és több esztendők szomorú nyomoruságának torkába esnek, melyből még vitézi erővel és lelekkel bíró Uraik, vagyonjaik feláldozásaival sem tudják őket megmenteni. — És imé, ez az oka annak, hogy ámbár elég és jó is a' földünk, még is nem elegendő a' gabonánk, kevés a' borunk, rosz a' marhánk, gyenge a' lovunk, szűk a' pénzünk, és ennél fogva nem lévén a' cserére semmi tárgyunk, kereskedésünk gyenge állapotja lenyom bennünket, a' sanyaruság terhe alá. — Ezekből és a' tapasztalás szomorú jelenéseiből, kitetszik: hogy ezen országnak mostani gazdálkodás módja éppen nem czélarányos: mert a' környülállásokhoz képest gyenge alapon épülve, lakósainak boldogságát és jólétit nem eszközli. —

Bélvén e' szerént bizonyítva hogy külön névvel bélyegezendő gazdaság módja Erdélyben nincs, és az is, hogy a' mostan divatban lévő mód, a' környülállásoknak meg

nem felelvén, nem czélarányos, bár gyenge is erőm, mégis hazafiui buzgó szeretetnél fogva, következő töredék tanácslatokat kívántam feljegyezni, melyek reménylem a' nemzetek tapasztalásaiból merítelve némü befolyással lehetnek, és ezen az emberiség boldogítására czélzó tárgyban, közfelvilágosítást hozhatnak.

Minden országban, melynek az a' szerencsétlen helyezete, hogy olyan folyóvizei vagy víz csatornái, melyeken a' természetményeket könnyü szerrel és sokkal kevesebb költséggel utolsó kézbe tudnillik az emésztő kezibe elvitethetné, ellenben ugyan azon az úton a' külföldről maga szükségeit elhozhatná, nincsenek, - egészen más elvekből kell természet módját és gazdalkodás alapjait intézni, mint annak a' mely vagy tengerrel körülvéve, vagy pedig abba eső folyóvizekkel megáldva van. Mert a' tengelyen való vitel költsége miatt sok természetményeinkkel, melyek a' mostani gozdalkodás módja szerint eléfordulnak, más folyókkal megáldott tartományokkal a' világi kereskedésben a' Concurentiát ki nem állhatván, azokkal ott meg nem jelenhetünk, de ebből éppen nem következik, hogy ebben a' körülállásban lévén ne természetünk szükségeinken feljül, hanem hogy oly módra vessük figyelmünket mely elhárítván ezen nehézséget, tudnillik, a' tengelyen való hosszú, költséges és bizonytalan vitelt, azt vagy egészen el mellőzzük vagy pedig a' természetmények oly

értéki öszve csoportozott állapotban vitethes-
senek-el, hogy kevesebb helyet foglalva és
kevesebb terét nyomva, becsekre nézve szem-
betűnő pénzbeli értéket mutassanak, 's így
a' vitel kölcsége miatt a' világi kereskedéstől
el ne zárattassunk. — A' második elv pedig
az: hogy ebben az országban, a' hol a' né-
pesedés ritka volta miatt a' physical erő ki-
csiny, olly természetményeket ne természetünk
melyek sok idő vesztegetéssel járnak, a' míg
a' földnépét azon a' ponton nem látjuk,
hogy ezen emberi erő kipótlására erőmű-
vekkel bánni, azokat megbecsülni, és azok-
kal dolgozni tud.

Ezen elveket újra elévévén és megvizs-
gálván Erdélyországnak állapotját fájdalom-
mal kell megvallanom, hogy az ország e-
zekre figyelmetes éppen nem volt, és sem
a' törvényhozótest, sem a' haza minden rën-
dű polgárai ezen nehézségek elhárításáról
nem gondoskodtak, hol ott éppen ez volna
azoknak legnagyobb kötelelességek, mert eze-
ken alapul a' haza szerentsés vagy szeren-
csétlen állapotja. — És imé ezen hibába es-
tünk, hogy ezen két elvet nem tartván szem-
ünk előtt, nagy atyáink módjokragondol-
kozva természetünk, de látván hogy azok a'
termesztmények olyankor mikor jó esztendőők
váltak nem voltak becsben, mi azokat, szüksé-
geink az idő szellemehez képest nevedvén,
elvesztegetni kéntelenítettünk, akkor pedig
mikor az idő sanyarusága miatt nem termett,
sem magunknak, sem földnépeinknek nem

volt miből élni, a' tőkéhez is kellett nyulni 's azáltal a' gazdaságunk zavarba jöven, az egyes gazdák nagyobb száma, az egészre is szomorú befolyással volt. —

A' szemes gabonák közt az úgy nevezett törökbúza, majd nem kirekesztőleg termesztése az ország népesedésének nagyobb részét sok munkával foglalván-el, 's mégis az éghajlatt bizontalan volta miatt, több esztendőök alatt igen rosszul teremvén, mint-hogy vagy a' késő tavaszi, vagy pedig a' jókori őszi derek, ennek nagyon ártanak, ezen különben a' mag sokságával fizető, és erre szoktatott főeledelnek szolgáló természetény, főbb oka ez ország szomorú állapotjának; mert leginkább ellenkezik a' feljebb kifejtett elvekkel, sok munkába kerül, könnyen el nem vitethető, ellenben mikor megterem senkinek sem kell, mikor nem terem, senkinek sincs, és mégis a' népesedést, némelykori bőtermése miatt elámitja, mely ezen reménységnél fogva, ezen munkájától felmaradott idejít, tünyasággal, henyéléssel tölti. — Minthogy tehát a' külfölddel való kereskedésben a' szemesgabonákkal, helyezetünknel fogva, t. i. a' drága tengelyen való vitel miatt, de azért is, hogy a' külföldnek azokra szüksége sincs, meg nem jelenhetünk, olyan tárgyakra kell fordítani termesztésünket, melyek külföldöu kellenek, és úgy szólván vagy magok magokat lábainkon kiviszik, vagy öszecsoportozva a' tenge-

lyen való vitelt, belső becsek miatt megérdemlik.

Erre a' marha, ló, és juh tartás; de különösen a' birka juhtartás legjobb alkalmazhatóságot nyújt.

Fő czélja legyen tehát az erdélyi gazdának, hogy a' szemesgabonák termesztését a' helybeli környülállásokhoz alkalmaztatva, a' nevezett három házi állattal tenyésztésével czélarányosan összeköttetésbe hozza, és ne kívánjon mind egyik gazdaság ágából hasznot, hanem éppen abból a' mit azon helyezettetés legjobbnak mutat. És minthogy ezen házi állatokat mindég elegenden keresik 's különösen a' birkajuh gyapjára elegendő szükség léssen, erre nézve fő czélja legyen minden czélarányos gazdának a' takarmány termesztése mind természetes, mind pedig mesterséges úton; a' gabonák szükségünket feljül haladó részit, a' marha tartás és hizlaltatásra használván, így az állati hulladékok által is nevelvén a' föld termeszto' tehetségit, a' gabona szem száma nevedésit is kevesebb vetés után előmozditjuk.

A' hizott ökor mindég elkél jó áron, az erdélyi jó lónak mily nagy volt egyszer bece-, ezek magok viszik takarmányaink és fáradozásaink értékét a' külföldre; egy nagy társzekér hány ezer ftokat érő finom gyapjut bír-el, és mennyi concentrált spiritust vihet a' folyókhoz, holott különben nem kelvén senkinek gabonánk és takarmányunk hibás gazdálkodásunk miatt elpazéroltatik.

De a' birkajuh természetés az, a' mely ezen szép czélnak leginkább megfelel; mert a' gazdának azon kívül, hogy mindentakarományának és természetményének árát becses gyapja által jól megfizeti és fáradozásait megjutalmazza, leginkább nyújtja azon alkalmazhatóságot, hogy nem csak kiterjedőleg munkálódhatik, és legelőit megnépesítheti, hanem belső értékre nézve, a' finomításra is dolgozhatik, melyre nézve úgy szólván, oly kevés jövedelem kotzkáztatás mellett, egy állat sem ad annyi alkalmazhatóságot, és mint-hogy ez szaporodása miatt a' gazdát okvetetlen szorgalmazatossá, igyekezővé és találósá teszi, egyszersmind kényteleníti az előre való gondoskodásra, hogy mesterséges módon is eledelt eszközöljön; mely szerént a' birka tartás az, a' mely a' külföldön tapasztalt mesterséges eszközök és erőmivek honunkba való czélarányos használatását, befogja hozni.

És imé ez az oka hogy magyarországi és erdélyi gazdáink, kik mióta a' birkajuh tartás módja itt is inkább tapasztaltatott, ahhoz erősebben hozzá fogtak, gazdaságaikkal előléptek, és már is az egészre nézve szép befolyással kezdenek lenni, mert lassan elenyésztetnek az előítéletek, melyek kényeségekre, eldurvulásokra, és talán a' gyapju sok volta miatt annak ára leszállására nézve divatban voltak, és kifejlődnek ezen országban is a' gazdaság éppen ezen ágából való legnagyobb nyereség és jövedelem kútfejei

melyek az által, hogy nagy atyáink módjokra takarmányainkat elvesztegettük, és így meg nem emésztet állapotjokba, nem is az utolsó emésztő kezébe adni igyekeztünk, majd nem egészen bédugultak volt.

Mint hogy ezen júl tartást czélarányosan úgy nevezett föld öszecsattoltatás (comassatio) és újabb gazdaság elvei szerint való mivelletés nélkül, melyek a' váltó gazdaság és a' puszták gazdasága helyzetünkhöz való alkalmaztatását foglalják magokban, - vinni nagyban nem lehet, nem sokára az egészre nézve újabb jót fog maga után vonni, mert határ osztályoknál, urbarialis regulatiókkör, melyek itt nem sokára törvényes alapokon fognak béhozatni, a' földnépe a' maga részeit is inkább egy tagban kapván ki, földjeivel szabadabb lesz, azokat inkább mivelheti, marháit inkább tarthatja, mint most hol a' birtokosok a' legelők közös volta miatt azokat felvett marhákkal is leétehetik.

Nem lévén mindazonáltal czélom, ezen tárgyat itten kimerítőleg kifejezni, hanem csak béakarván bizonyítani azoknak, a' kik minden ujítás ellen azzal állanak elé, hogy Erdélyország helyzete nem engedi ez vagy amaz változtatást, hogy úgy nevezett erdélyi gazdaság, a' mire állításokat támogatják, nincs, de ha volna is, az nem czélarányos; ezeket az Erdélyország igaz helyheztesítésből meritett észrevételeimet a' köz jó elemozditására, de különösen a' mostan munkálkodó törvényhozó testnek, mely az ország

termesztési és kereskedési állapotjára boldogító és jólétet hozó befolyással bír, nemes figyelmetességére, ajálván 's összevetvén a' nemzeti és mezei gazdaság főbb elveit, rövid summában töredékül a' jelen lapokra kívántam bízni.

Engel Maximilián

Ns. Kolozsvármegye Tábla Birája.

Literaturai észrevétel.

Az idei Honművész 1ső félesztendei 51-dik száma a' Literátura czim alatt így ír: A' közhasznu esméretek Tára (Conv. Lexicon) 11dik kötete is megjelent már Pesten Wigand úr hönnyvkereskedésiben. Terjed az So — Terzel cikkelyig. Hátra vagyon tehát még a' 12dik 's pótléki kötet, melyeknek megjelenéseket is nem sokára remélhetjük, 's méltán obajthatjuk, hogy e' nagy és költséges magyar munka mennél számosabb pártfogókkal kérkedhessék."

Illő részvétellel, és buzgó figyelemmel fogadtuk mi is erdélyiekül az első tudósítást ezen reménylett becses munkáról, mert ilyes átallanoslag tudományokat, hasznos, és szükséges esméreteket terjesztő szótár elkerülhetetlenül szükséges, következőleg nem léte nagy hézag volt literaturánkban; bár élénk vita, és nagy hitelben lévő tudósoktól folytatott toll harcz kedvetlenített tőlle, de komoly fontolat után mit remélhattünk egyebet, mint a' szerkesztető és kiadó uraknak ingerlett szorgalmok, és kettőztetett iparjok után, az olcsárlók daczára tökéletesebb mun-

kát, tehát ebben is literaturánk nyereségit. E' felett hazafiúi czélt fedezett a' czímlap: „Magyarországra alkalmaztatva“ biztosítani láttatván, hogy ha Brockhaus szabad szellemü originálját nem kapjuk is, de igen egy honi történetünk, geographiánk, statisticánk 'sat. esmértetésivel bő tartalmu gyűjteményt. Hogy mire érdemesithető a' Brockhaus lexiconja Németországra nézve, tudhatja, ki azt használat véget kezében forgatta, véleményem szerint a' derék német kiadónak emléke egy századra biztosítva van honjában, Wigand úré is idomlag egyébbel, de nem a' közhasznu esméretek tárával. A' munkának honczolgatása nem czélom, nem is helyhezeti köröm, minden rendü olvasó találhat helyhezetéhez alkalmazható, néhol bírálható cikkelyeket. Azomban a' midőn 1826ba és 27be Bécsben megjelent, de tökéletességet nem ért, német Conver. Lexiconban a' távul eső Erdélynek majd minden helységeit, vizeit, pontosan leírva, emlékre érdemes élt, 's élő férjfiat feljegyezve látjuk, akkor méltán boszankodhatunk, hogy a' magyar honra alkalmazott magyar conver. lexiconban az erdélyi jegyzékeket oly felületesleg, röviden és helytelen adatokkal olvassuk leírva, mintha ezen testvér hön csak ezelőtt alig tiz évekkal valamely mérész tengeri kalandostól felfedezett robinzoni sziget lenne.

Elhalgatva a' számosilag kihagyott, vagy helytelenül belé iktatott adatokat, honunk fővárossa Kolozsvárnak leírása alig áll öt rend-

ből, ezekben is több helytelen, és hibás leírásai közt 20,000 kevert nyelvű lakósokat ír, holott Kolozsvárnak tisztá magyar nyelvűségét, bár eredetileg szászváros is, senki kétség alá nem hozhatja azért, hogy Magyarország fővárossai Buda, Pest, Pozson inkább németes mint magyaros (volt). Így van leírva Károlyfejérvár, melynek előkellőbb nevezetességei, u. m. pénzverő ház, püspöki, káptalani lak, és fő-egyház, fejedelmi sirbóltok, és emlékek, nagy könyvtár, továbbá fegyverház, és gyár, valamint réviben hajóépítő műhelye 'sat, nem említettnek, pedig a' több mintegy ezerezer viszontagságaival küzdő, és az ó idő emlékeivel rakott romai telepítvény, a' hont hajdanban történetileg közepesítő fejedelmi főváros, birhatott volna annyi datumokkal mint Nauplia, vagy Navarin, melyeknek leírására lapok szánattak. Hasonlólag Marosvásárhelyt, sem a' Királyi Tábla, sem az országban legnevezetesebb telekiana bibliotheca nincs megírva, rolla csak annyi mint akár mi németországi faluról, hól valamely Krickeld-szerü vándor megtraktáltván napi könyvében megjegyzett.

Ezen szűk korlátok közé szorított leírását minden erdélyi városoknak, vizeknek, sőt közlésit több nevezetes férjfiainak, és asszonyainak, nem a' papiros, vagy nyomtatási költség kimélésben kereshetem, mert ezt az erdélyi számos előfizetők, és újabb vevők idomoslag bőven megtérítették, a' szerkesztő urakról is helyes okom van azt hinni,

hogy testvér honjokat jobban esmerik mint
 Áfrikát, bár hogy ennek is leírását semmi
 Tombuktui tudós társaságtól nem várták, a'
 mit Erdélyre nézve megjegyéz a' kiadó úr.
 És így okát el nem találva, fájdalommal ta-
 pasztaljuk hogy a' dolog leírt tudósításom
 szerént van; a' mint erről egy tudós hazánk-
 fia bő megjegyzést tett. A' köz hasznu es-
 méretek tárát tekintve ne csudálkozzunk leg-
 kisebbit is, ha a' külföld Erdélyről keve-
 sebbet ír mint Otaheiti szigetéről; ne azon,
 ha derék vizeink, melyek közzül a' Maros
 látja-el fél Magyarországot hajón szállított
 nádméz fejetségű savával, kevésbé esmere-
 tesek mint a' Niger folyam; ne azon, hogy
 minden nemű ásványokkal, és fákkal rakott
 hegyeinket, szikláinkat csak annyira esmer-
 jük, mint Ujhollandia kék hegyeit, vagy az
 örökös hóval fedet Andesekeket. Ezeket előre
 bocsátva mi erdélyiekül a' köz hasznu esmé-
 retek tárának már valahai tökéletes megje-
 lentét, a' honmivész szerént, reméljük u-
 gyan, mert némelyünknek pénze 1830 óta
 hever benne, de helyes okunk van méltán
 nem óhajtani, tudva, hogy honi várakozá-
 sunknak nem tökéletesen felel-meg. Végre
 köszönet Bajzának, és ezen könyv dolgában
 felszóllalt lelkes társainak, kiknek hazafiui
 közben vetések által legalább köteteket ka-
 punk, a' könnyen lehető füzetek helyett,
 a' német lexiconnak rövid fordítását, de nem
 a' magyar honra alkalmazott köz hasznu es-
 meretek tárát.

B. . . . k. . . .